

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ЖИТОМИРСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ» ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

СХВАЛЕНО

Вченою радою КЗ «Житомирський
ОІППО» ЖОР
Протокол № 3
від 02.06.2026 року

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КЗ «Житомирський ОІППО»
ЖОР від 02.06.2026 року №190-ОД
В. о. директора
Вадим КАЛІНІН

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації вчителів біології, які впроваджують Державний
стандарт базової середньої освіти (7-9 класи)

**«НОВІТНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПІДХОДИ
ДО ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «БІОЛОГІЯ»
В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ
БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Житомир-2026

Розробник: комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (Поліщук Наталія Миколаївна, методист лабораторії методичного забезпечення комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради, кандидат педагогічних наук).

Напрямок підвищення кваліфікації: сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типова програма підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (Наказ МОН України № 904 від 12.10.2022).

Термін дії програми: з 02.06.2026 року до 02.06.2031 року.

Рецензенти:

Колеснікова Ірина Василівна, кандидат педагогічних наук, заступник директора з науково-методичної роботи комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради.

Острополець Світлана Петрівна, Заслужений вчитель України, вчитель-методист, методист науково-методичного центру Департаменту освіти Житомирської міської ради.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сьогодення вимагає від педагогів вміння працювати в умовах освітніх реформ. Головні орієнтири для вчителів біології – це впровадження європейських стандартів, підтримка інклюзивного середовища, діджиталізація навчання, використання діяльнісних методів роботи.

Трансформація загальної середньої освіти в контексті стратегії НУШ орієнтована на модернізацію освітнього процесу відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти. Пріоритетним вектором визначено формування ключових компетентностей та розвиток наскрізних умінь здобувачів освіти.

Успішність цих перетворень залежить від готовності вчителів здійснювати навчання на засадах компетентнісного, діяльнісного та інтегративного підходів. Основними компонентами професійного розвитку сучасного педагога є вдосконалення його предметно-методичної компетентності, зокрема:

- опанування інноваційних технологій та методів активного навчання;
- впровадження практик формувального оцінювання;
- інтеграція цифрових інструментів в освітній простір.

Для вчителів біології визначальним умінням стає проєктування сучасного уроку, спрямованого на організацію кооперативної, пошукової та проєктної роботи учнів. Відтак, методичний супровід та підвищення кваліфікації педагогів є ключовим чинником ефективної реалізації освітньої реформи.

Цільова група: вчителі біології закладів загальної середньої освіти, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти у 7-9 класах.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: програма обсягом 30 год є складником Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (загальною тривалістю 150 год). Змістові напрями та тематика занять визначені на основі Типової програми з урахуванням запитів вчителів біології, що забезпечують здобуття базової середньої освіти.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна), у синхронному режимі. У разі відсутності технічної можливості участі в заняттях у режимі реального часу (зокрема у зв'язку з перебоями електропостачання) слухачам забезпечується доступ до відеозаписів занять та навчально-методичних матеріалів для опрацювання в асинхронному режимі.

Мета підвищення кваліфікації: професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики в галузі освіти, удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей учителів закладів загальної середньої освіти, необхідних для організації навчання, виховання та розвитку учнів/учениць відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р, та на основі Державного стандарту базової середньої освіти,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.

Завдання підвищення кваліфікації спрямовані на досягнення означеної мети:

- сприяти розвитку ціннісних орієнтирів, усвідомленої вмотивованості, агентності у контексті безперервного професійного розвитку педагога;
- поглибити й розширити обізнаність щодо нормативно-правових документів, що регламентують професійну діяльність педагогів, щодо знань та умінь реалізації компетентнісного й діяльнісного підходів у контексті викликів сьогодення;
- створити умови для розвитку загальних і професійних компетентностей педагогів (з урахуванням вимог Професійного стандарту);
- удосконалювати здатність до навчання впродовж життя й ефективного планування власного професійного розвитку з метою надання якісних освітніх послуг.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: предметно-методична компетентність (А2); інформаційно-цифрова компетентність (А3); прогностична (Г1), організаційна (Г2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання:

- засадничі положення Державного стандарту базової середньої освіти (зокрема в межах природничої галузі) та структуру обов'язкових результатів навчання;
- концептуальні основи, сутність та інструменти реалізації компетентнісного й діяльнісного підходів у просторі НУШ;
- специфіку проектування та моделювання сучасного уроку відповідно до філософії «Нової української школи»;
- ефективні стратегії та методики управління освітнім середовищем у класі;
- алгоритми, етапи та різновиди планування освітнього процесу;
- методичні особливості організації різних видів навчальної діяльності школярів.

Уміння:

- моделювати освітній процес відповідно до концептуальних засад та підходів Нової української школи;
- інтегрувати вимоги нормативно-правової бази, освітніх програм та предметного змісту в практичну діяльність;
- здійснювати цілепокладання, прогнозування, проектування та оцінювання на компетентнісній основі;
- розробляти, адаптувати та впроваджувати у практику компетентнісно орієнтовані дидактичні матеріали;
- гнучко взаємодіяти з учнями/ ученицям, трансформуючи власну позицію (як фасилітатор, коуч, тьютор чи медіатор);

- ефективно поєднувати класичні та інноваційні методики навчання;
- створювати, підтримувати та модернізувати безпечний, здоров'язбережувальний фізичний і цифровий простір освітнього середовища;
- диференціювати та аргументовано застосовувати інструменти формувального оцінювання;
- рефлексувати з приводу власної педагогічної практики, критично оцінювати результати та проектувати траєкторію самовдосконалення.

Цінності та ставлення:

- дитиноцентризм, цінність особистості, просування демократичних цінностей (повага до багатоманітності, право вибору, формування спільноти, полікультурність);
- усвідомлення значущості реалізації ідей Нової української школи та вимог Державного стандарту базової середньої освіти України для забезпечення якості освітнього процесу;
- орієнтація на особистісний розвиток здобувачів освіти, повага до їхньої гідності, індивідуальних потреб і освітніх можливостей;
- готовність до впровадження інноваційних педагогічних підходів, методів і технологій навчання;
- формування та підтримка принципів педагогічного партнерства, співпраці та взаємоповаги між усіма учасниками освітнього процесу.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації ґрунтуються на компетентнісному підході, відзначаються прозорістю і зрозумілістю для слухачів і забезпечують об'єктивність оцінювання.

Установлення відповідності результатів навчання вимогам програми передбачає:

- участь слухача в онлайн заняттях в обсязі не менше 75% загальної тривалості навчання;
- самостійне виконання трьох практичних робіт, у межах яких оцінюється рівень сформованості відповідних компетентностей слухача (знання, уміння, ставлення). Максимальний бал за кожну практичну роботу – 10 балів;
- проходження підсумкового тестування з 10 тестових завдань, де правильна відповідь оцінюється в 1 бал, неправильна або відсутня – 0 балів.

Оцінювання практичної роботи відбувається за такою схемою:

- знання (розуміння теоретичних засад, нормативно-правової бази, коректність використання термінології) – до 3 балів;
- уміння (здатність застосовувати знання на практиці, обґрунтованість вибору конкретних інструментів чи методик для розв'язання навчальної задачі, якість виконання завдання) – до 5 балів;
- ставлення (професійна відповідальність, самостійність, командна взаємодія, дотримання етичних та організаційних норм тощо) – до 2 балів.

Загальний бал визначається шляхом обчислення середнього арифметичного значення оцінок за три практичні роботи та підсумкового тестування за формулою:

$$B_3 = \frac{PP_1 + PP_2 + PP_3 + T}{4}$$

де:

PP₁ - оцінка за практичну роботу № 1 (до 10 балів);

PP₂ - оцінка за практичну роботу № 2 (до 10 балів);

PP₃ - оцінка за практичну роботу № 3 (до 10 балів);

T - оцінка за підсумкове тестування (до 10 балів);

B₃ - загальний бал.

За представлення слухачами виконаних практичних робіт на підсумковому занятті можуть нараховуватися заохочувальні бали – по 1 балу за кожне представлення (у межах підсумкового оцінювання).

Для отримання свідоцтва про підвищення кваліфікації підсумковий бал має становити не менше 6 балів.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації, 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Вартість: 850 грн

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програма спрямована на підвищення предметно-методичної компетентності (A2), інформаційно-цифрової (A3) та компетентності педагогічного партнерства (B3) вчителів мистецтва, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти (7-9 класи). Вона передбачає ознайомлення із сучасними концептуальними засадами реформування загальної середньої освіти та практичне відпрацювання методик організації навчання.

Особливістю програми є орієнтація на активне навчання через впровадження компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та інтегрованого підходів на засадах педагогічного партнерства.

Учасники програми набудуть умінь планувати та реалізовувати сучасний урок біології, створювати компетентнісно орієнтовані завдання, організовувати проблемне та проєктне навчання, формувати у здобувачів ключові компетентності та наскрізні вміння.

Підсумкові заходи передбачають виконання підсумкового тесту та представлення практичних робіт вчителем. Виконання практичних робіт (орієнтований перелік наведено в розділі 3.1) спрямоване на вдосконалення професійних компетентностей (A2, A3, B3) і здійснюється в межах самостійної роботи слухачів.

Зміст програми складається з 2 модулів та 8 взаємопов'язаних тем. Загальна кількість годин на засвоєння програми становить 30 годин, з яких: 8 годин – лекції, 18 годин – практичні заняття, 3 години – самостійна робота, 1 година – підсумковий захід.

На етапі завершення навчання за Програмою слухачі складають підсумковий тест із 10 питань. Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники – 10 балів. Прохідний бал – 6. Учасники, які успішно пройшли навчання та склали підсумковий тест, отримують свідоцтво про підвищення кваліфікації (30 годин (1 кредит ЄКТС)).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. Організація освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти					
Тема 1.1. Сучасні підходи до навчання біології в Новій українській школі. Підхід як стратегія навчання, що поєднує в собі методи, форми, прийоми навчання.	2				2
Тема 1.2. Основні характеристики компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, підходів в НУШ.	2	2	1		5
Тема 1.3. Взаємозалежність, взаємодоповнюваність підходів щодо орієнтації сучасного освітнього процесу на особистість; їх реалізація в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання біології		2			2
Разом за модулем	4	4	1		9
МОДУЛЬ 2. Методичні аспекти побудови освітнього процесу відповідно до вимог нового Державного стандарту					
Тема 2.1. Проблемне навчання: сутність, механізм, освітні інструменти	2	2			4
Тема 2.2. Проєктне навчання: сутність, переваги, планування навчального проєкту. Спільні й відмінні риси проблемного та проєктного навчання		4			4
Тема 2.3. Кооперативне навчання: методи, умови ефективного перебігу. Стратегії кооперації в класі	2	2			4
Тема 2.4. Глибинне навчання. Розвиток критичного мислення й когнітивної гнучкості на уроках біології.		2			2

Тема 2.5. Компетентісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентісного підходу до навчання біології		4	2		6
Разом за модулем	4	14	2		20
Підсумковий захід				1	1
Разом годин за програмою	8	18	3	1	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Організація освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти

Тема 1.1. Сучасні підходи до навчання біології в Новій українській школі. Підхід як стратегія навчання, що поєднує в собі методи, форми, прийоми навчання.

Концептуальні засади сучасних освітніх підходів. Основні характеристики компетентісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, середовищного підходів. Співвідношення та взаємоінтеграція підходів у практичній діяльності сучасного педагога під час викладання в другому циклі базової середньої освіти. Цільові орієнтири; принципи організації освітнього середовища; добір ефективних методів; оптимальні форми роботи; систему формувального оцінювання результатів.

Тема 1.2. Основні характеристики компетентісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, інтегративного, підходів в НУШ.

Теоретико-методологічні засади сучасних освітніх підходів. Принципи реалізації, педагогічні інструменти та очікувані освітні результати в межах компетентісного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів. Інтегративний характер та роль у формуванні ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти Компетентісний підхід: сутність і зміст. Діяльнісний підхід як основа сучасного уроку. Особистісно орієнтований підхід у структурі сучасного уроку. Інтегративний підхід як методологічна основа міжпредметної взаємодії.

Тема 1.3. Взаємозалежність, взаємодоповнюваність підходів щодо орієнтації сучасного освітнього процесу на особистість; їх реалізація в умовах очного, дистанційного та змішаного навчання біології.

Поняття про підхід до навчання як стратегічну вертикаль освітнього процесу. Компетентісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи – цілісна методологічна система. Взаємозалежність та взаємодоповнюваність підходів, зумовлених спільною стратегічною метою–орієнтацією на особистість. Реалізація підходів у різних форматах навчання біології. Трансформація підходів в умовах дистанційного навчання. Синергія підходів в умовах змішаного (гібридного) навчання.

МОДУЛЬ 2. Методичні аспекти побудови освітнього процесу відповідно до вимог нового Державного стандарту.

Тема 2.1. Проблемне навчання: сутність, механізм, освітні інструменти.

Теоретико-методологічні засади проблемного навчання. Сутність. Функції. Етапи організації. Механізми реалізації. Освітні інструменти. Типологія проблемних ситуацій. Кейс-стаді як технологія проблемного навчання. Переваги та обмеження. Оцінювання результатів. Перспективи розвитку.

Тема 2.2. Проектне навчання: сутність, переваги, планування навчального проекту. Спільні й відмінні риси проблемного та проектного навчання.

Сутність та ключові ознаки проектного навчання. Переваги й виклики проектного навчання. Умови ефективності проектного навчання. Етапи планування проекту. Спільні та відмінні риси проблемного й проектного навчання. Проектне навчання – стратегічний інструмент компетентісно орієнтованої освіти.

Тема 2.3. Кооперативне навчання: методи, умови ефективного перебігу. Стратегії кооперації в класі.

Сутність та принципи кооперативного навчання. Мета та завдання кооперативного навчання. Основні методи кооперативного навчання. Умови ефективного перебігу кооперативного навчання. Стратегії кооперації та її освітній потенціал. Методологія організації. Техніки кооперативного навчання на уроках біології. Роль учня та вчителя. Переваги кооперативного навчання.

Тема 2.4. Глибинне навчання. Розвиток критичного мислення й когнітивної гнучкості на уроках біології.

Сутність та філософія глибинного навчання (трансфер знань, активна позиція здобувача освіти, метапізнання). Навчання через досвід. Чинники ефективності глибинного навчання. Критичне мислення як інструментарій логічного аналізу, верифікації джерел та подолання когнітивних викривлень. Формулювання власних незалежних висновків на основі вагомих аргументів. Когнітивна гнучкість як динамічна здатність перемикатися між різними когнітивними установками у відповідь на зміну середовища.

Тема 2.5. Компетентісно орієнтовані завдання як умова реалізації компетентісного підходу до навчання біології.

Мета застосування компетентісних завдань у контексті переходу від знанневої парадигми навчання до орієнтації на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти. Характерні ознаки компетентісних завдань: проблемний, інтегрований і практикоорієнтований характер, відкритість до різних способів розв'язання, наявність контексту, що моделює реальні соціальні, професійні або навчальні ситуації. Типологія та класифікація завдань. Проектування компетентісно орієнтованих завдань. Методика впровадження компетентісно орієнтованих завдань у навчальний процес. Відмінності компетентісних завдань від традиційних навчальних вправ.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Створення інтерактивних вправ для уроків біології у 8 класі.

2. Розробити кейс із 3 проблемних навчальних ситуацій за темою «Характерні риси ссавців. Різноманітність ссавців.», 7 клас.

3. Розробити три компетентнісно орієнтовані завдання до теми «Вищі спорові рослини. Мохоподібні », 7 клас.

3.2 Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Як реалізувати принцип індивідуалізації та диференціації навчання в класі з різним рівнем мотивації та стилів сприйняття інформації (візуали, кінестетики)?

2. Які форми самостійної діяльності учнів (дослідження, моделювання, експеримент) є найбільш ефективними для формування наукового мислення?

3. Які головні ознаки компетентнісно орієнтованих завдань (контекстність, практична спрямованість, мотиваційний потенціал) роблять його дієвим інструментом Нової української школи?

4. Які вимоги висуваються до мови та стилю оформлення завдань, щоб вони залишалися зрозумілими, але науково точними?

5. Як розробити прозорі, зрозумілі для учня критерії оцінювання відкритих та творчих завдань у структурі компетентнісно орієнтованих завдань?

6. Як класифікуються компетентнісно орієнтовані завдання за рівнями складності та за видами компетентностей, на формування яких вони спрямовані?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 13.05.2026)
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017. URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 13.05.2026).
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 13.05.2026).
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934> (дата звернення: 13.05.2026).
5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29 серп. 2024 р. № 1225. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/93546/ (дата звернення: 13.05.2026).
6. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. 2025. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi> (дата звернення 13.05.2026)

Основна література

1. Кучерявий О.Г. Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя: монографія / Олександр Георгійович Кучерявий: Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2022. 279 с.
2. Котик Т. Композиція сучасного уроку за умов компетентнісного підходу до навчання у школі. Обрії. 2017. № 1. С. 24-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/obrii_2017_1_9
3. Локшина О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські реалії. Київ, 2017. 112 с. 6. Пентилюк М. І. Компетентнісно орієнтовані завдання: структура, типологія, методика використання. Київ, 2016.
4. Морзе Н. В., Барна О. В. Формування та оцінювання компетентностей учнів: методичні підходи. Київ, 2020.
5. Пометун О. І. Діяльнісний підхід в освіті: теоретичні основи // Український педагогічний журнал. 2020. № 3. С. 8–17.
6. Розвиток предметно-методичної компетентності вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (18–19 червня 2025 р., Харків) : електронний збірник. Харків, 2025. URL: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/wp-content/uploads/2025/07/Zbirnyk_Konferentsi_maket_18.06.25.pdf (дата звернення 23.05.2026)
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової і базової школи : теорія і практика навчання. Київ : Освіта, 2021. 448 с.
8. Топузов О. М., Самойленко О. М. Результати навчання як основа проектування освітнього процесу. Київ, 2021.